

Departamento di *Enseñansa Aruba*

Eindtermendocument Algemeen Voortgezet Onderwijs Aruba

Vak: Filosofie
Leerweg: Havo - Vwo

Colofon

Dit eindtermendocument is een uitgave van Departamento di Enseñansa Aruba (DEA) voor het vak filosofie op havo en vwo.

Dit document is geldig vanaf augustus 2015.

Het is toegestaan delen van de uitgave voor intern gebruik te kopiëren, mits de bron vermeld wordt.

Departamento di Enseñansa Aruba (DEA)
Afdeling Curriculum Ontwikkeling
Belgiëstraat 2
Tel: 5838225

Aruba, augustus 2015

Voorwoord

Voor u ligt het vernieuwde eindtermendocument filosofie voor havo en vwo. Het eerste centraal examen van dit document wordt in mei 2017 afgenomen voor de havo en in 2018 voor het vwo.

In het kader van de landsverordening van het voortgezet onderwijs (AB 1989 no GT 103, laatstelijk gewijzigd 2011 no. 24 artikel 11e) dienen de eindtermendocumenten periodiek gereviseerd/gewijzigd te worden.

Voor het tot stand komen van dit vernieuwde document worden de volgende personen bedankt:

Voor het samenstellen

- Ecury-Sijben, J. M. M.
- Hernandis, R.F.M.
- Kock, A. A.
- Kock-Rodriguez, S.V.
- Thiel-Giel, M. M.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	6
1. Overzicht van alle vakken van het avo	7
2. Wat houdt de vernieuwing in?	8
2.1 Het vak filosofie.....	9
3. Het examen filosofie havo-vwo	11
3.1 Overzicht domeinen	11
3.2 Toelichting op het CE-deel	12
4. Eindtermen filosofie havo	13
5. Eindtermen filosofie vwo.....	16

Inleiding

De landsverordening (AB 1989 no. GT 103, laatstelijk gewijzigd 2011 no. 24, artikel 11d) onderscheidt de volgende profielen op het avo:

- natuurwetenschappen;
- mens en maatschappelijke wetenschappen;
- humaniora

Het vakkenpakket voor een profiel voor de havo en het vwo bestaat uit drie delen:

- het gemeenschappelijk deel; dat gelijk is voor alle profielen van desbetreffende schoolsoort;
- het profieldeel; dat bestaat uit een verplicht deel en een keuzedeel;
- het vrije keuzedeel; het keuzevak kan gekozen worden uit vakken die nog niet gekozen zijn.

Daar er in het vakkenpakket van havo en vwo een vrij keuzedeel is opgenomen kan filosofie als vrij keuzedeel gekozen worden in alle drie profielen. (zie Beleidsnota uitbreiding aantal vakken havo en vwo advies 3, dec 2014, en landsbesluit eindexamens vwo, havo, mavo (AB 1991 no. GT 35), laatstelijk gewijzigd AB 2010 no. 12A, artikel 5 en 6)

Voor het vak filosofie wordt het examen uit Nederland (Nederlands centraal examen) afgenomen, daardoor zijn de eindtermen integraal overgenomen uit het vernieuwde examenprogramma voor het vak filosofie in Nederland (www.examenblad.nl).

Het eerste centraal examen van het nieuwe eindtermendocument wordt in mei 2017 afgenomen voor de havo en in mei 2018 voor vwo.

Het vak filosofie dient:

- algemeen vormend te zijn;
- aan te sluiten bij het vak in het vervolgonderwijs als bijdrage aan de ontwikkeling van vaardigheden;
- de basis te zijn voor het opbouwen van een doorlopende leerlijn vanuit de onderbouw;
- enthousiasme en interesse voor het vak te kweken.

In hoofdstuk 1 van dit eindtermendocument staat een overzicht van de vakken die in het avo worden aangeboden met de aanduiding van waar het centraal examen afkomstig is.

Hoofdstuk 2 betreft de visie achter de vernieuwing in het onderwijs in het algemeen en vervolgens ook in het vak filosofie.

Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de domeinen en de verdeling van het centraal en het schoolexamen. In hoofdstuk 4 zijn de eindtermen die de leerling aan het einde van de havo dient te beheersen en in hoofdstuk 5 de eindtermen voor de vwo-leerling.

1. Overzicht van alle vakken van het avo

Onderstaand tabel bevat een overzicht van alle vakken die aangeboden worden op de mavo, de havo en het vwo van Aruba. Tevens staat vermeld waar het eindtermen document van afkomstig is.

Tabel 1.1 Eindtermen documenten

Overzicht van de vakken en eindtermen documenten				
Vakken		Schooltype		
		mavo	havo	vwo
1	Nederlandse taal en literatuur	AUA	NL	NL
2	Papiamentse taal en cultuur	AUA	AUA	AUA
3	Moderne Vreemde talen en literatuur (Engelse, Spaanse, Franse taal en literatuur)	-	NL(Engelse, Spaanse, Franse taal en literatuur)	NL(Engelse, Spaanse, Franse taal en literatuur)
3A	Moderne Vreemde taal: Engels	NL [vmbo-GT/TL]	-	-
3B	Moderne Vreemde taal: Spaans	AUA	-	-
4	Rekenen	NL [vmbo-GT/TL]	NL	NL
5	Lichamelijke Opvoeding	AUA	AUA	AUA
6	CKV (gemeenschappelijk deel)	AUA	AUA	AUA
7	Wiskunde	NL [vmbo-GT/TL]	-	-
7A	Wiskunde A	-	NL	NL
7B	Wiskunde B	-	NL	NL
7C	Wiskunde C	-	-	NL
7D	Wiskunde D	-	NL	NL
8	Biologie	NL [vmbo-GT/TL]	NL	NL
9	Natuurkunde/NaSk1	NL [vmbo-GT/TL]	NL	NL
10	Scheikunde/NaSk2	NL [vmbo-GT/TL]	NL	NL
11	Geschiedenis	AUA	AUA	AUA
12	Aardrijkskunde	AUA	AUA	AUA
13	Economie	AUA	NL	NL
14	Management en Organisatie		NL	NL
15	I&S/ Maatschappijleer	-	AUA	AUA
16	Kunstvak/ CKV profieldeel	AUA	AUA	AUA
17	Filosofie	-	NL	NL
18	Informatica	-	NL	NL

2. Wat houdt de vernieuwing in?

Voor de vormgeving van het onderwijs op Aruba, ook het avo, worden er verschillende belangrijke documenten gebruikt als uitgangspunt. In 2007 werd het Nationaal Onderwijs Plan, bekend als NOP, gepubliceerd. Dit onderwijsplan geeft richting aan de vorming van de leerlingen als burger in onze samenleving. Een ander belangrijk document, dat als uitgangspunt voor dit type onderwijs dient, is het strategisch plan 'Aruba 2025'. Ook de internationale richtlijnen voor onderwijs van UNESCO geven vorm aan ons onderwijs.

De NOP heeft als visie:

'Een wereldlijke burger die verantwoordelijk en tevreden is, die voor het leven leert en bijdraagt aan de kwaliteit van het leven in zijn gemeenschap'.

De leerling dient vaardigheden, kennis en attitude te bezitten zoals: kritisch en probleemoplossend denken, effectief communiceren, werken in een team, flexibiliteit en creativiteit tonen en initiatieven nemen.

Het strategisch plan 'Aruba 2025' streeft naar een multiculturele samenleving, waarin de burgers in harmonie samenleven, met een hoge levenskwaliteit en het verlangen om oprecht samen te werken aan een duurzame ontwikkeling voor komende generaties. In dit proces heeft onderwijs een sturende rol, namelijk door het levenslang leren ofwel Lifelong Learning te stimuleren. Door Lifelong Learning worden de talenten en mogelijkheden van de mens optimaal ontwikkeld. Lifelong Learning is een continu proces dat individuen stimuleert en in staat stelt om alle nodige kennis, waarden, vaardigheden en begrippen aan te leren.

Artikel 26 van de Universele Verklaring van de Rechten van de mens (1948) stelt dat iedereen recht heeft op onderwijs, net als het recht op goede voeding of op een dak boven je hoofd. Volgens UNESCO is onderwijs niet alleen een recht, maar een toegang tot ontwikkeling. Onderwijs opent deuren en geeft mogelijkheden en vrijheden. Onderwijs draagt bij aan het bevorderen van vrede, democratie, economische groei, verbeteren van gezondheid en het terugdringen van armoede. Het uiteindelijke doel van 'Education for All (EFA)' is duurzame ontwikkeling. De vier pijlers van het onderwijs zijn: leren om te weten, leren doen, leren samenleven en leren te zijn. Deze vier pijlers vormen een geïntegreerd geheel, als aanvulling op en versterking van elkaar. Onderwijs is immers een totale ervaring.

Gezien de hierboven beschreven visies kan kort samengevat worden dat het Arubaanse onderwijs een bijdrage moet leveren aan het vormen van:

- een wereldburger: iemand die goed kan communiceren, die snapt en weet wat er om zich heen in de wereld gebeurt, die kan omgaan met technologie en die om kan gaan met veranderingen;
- een verantwoordelijke burger: iemand die met een taak begint en ook afrondt, die bereid is om de consequenties te dragen, die in zijn doen en laten rekening houdt met zichzelf, met anderen en de natuur, en die zijn mening kan verantwoorden met goede informatie en naar de mening van een ander kan luisteren;
- een tevreden burger: iemand die zelfverzekerd is, die een positief zelfbeeld heeft en zichzelf en anderen waardeert;
- een Lifelong Learner: iemand die leergierig is, die altijd meer wil weten en die zich verder wil ontwikkelen;
- iemand die bijdraagt zowel aan de kwaliteit van het leven als aan een duurzame samenleving.

2.1 Het vak filosofie

“The very mission of UNESCO, dedicated to serving the intellectual and moral solidarity of humanity, is to embrace and promote knowledge as a whole. In an open, inclusive and pluralistic, knowledge-oriented society, philosophy has its rightful place. Its teaching alongside the other social and human Sciences remains at the heart of our concerns: the right to philosophy for all.”(UNESCO, 2007: ix-xv)

Volgens UNESCO heeft iedereen recht op filosofie. Filosofie werd in de jaren 70 in Nederland als schoolvak op vwo geïntroduceerd (het eerste examen filosofie werd in 1974 afgenomen, op het Stedelijk Gymnasium te Leeuwarden). In de hier opvolgende jaren kende het vak een bescheiden groei, maar zit pas vanaf 1998 echt in de lift. Door de uitbreiding van het aantal vakken voor havo en vwo (zie Beleidsnota van december 2014) komt het schoolvak filosofie ook op Aruba op de rooster van zowel havo als vwo.

Waarom filosofie als schoolvak in het voortgezet onderwijs?

De vraag naar kritische mensen die analytisch, gestructureerd en creatief kunnen denken over belangrijke vraagstukken is van alle tijden. Het voortgezet onderwijs heeft als doel leerlingen een algemene vorming aan te bieden, die hen in staat moet stellen om op een volwassen wijze en als verantwoordelijke burgers actief aan de samenleving deel te nemen. Het vak filosofie maakt leerlingen wegwijs in de filosofische traditie, maar daagt hen ook uit om kritische vragen over hun eigen leefwereld te stellen. Filosofie werpt een kritische blik op alle facetten en dimensies eigen aan het mens-zijn en aan alle uitingen van cultuur.

Filosofie draagt bij aan *democratische geletterdheid*, het bieden van de fundamentele kennis die nodig zijn om een democratische samenleving te begrijpen en om hier als kritische burger aan te kunnen deelnemen. Ook bevordert filosofie *wetenschappelijke geletterdheid*, inzichten over wetenschap, wetenschappelijke kennis en de rol die wetenschap speelt in onze samenleving en cultuur.

Daarnaast stimuleert filosofie de leerlingen om zich tot zelfstandige en kritische denkers te ontwikkelen. Het vak biedt de kans om belangrijke cognitieve vaardigheden aan te scherpen, zoals probleemoplossend denken, analyserend vermogen, synthetiserend vermogen en redeneren en argumenteren. Ondanks de raakvlakken onderscheidt het schoolvak filosofie zich wezenlijk van andere schoolvakken. In haar eigenheid biedt filosofie een fundamentele ondersteuning voor zowel alfa- als bètavakken. Filosofie vormt hierdoor een logische en onvervangbare aanvulling op het curriculum.

Het schoolvak filosofie is in eerste instantie thematisch, aansluitend op de actualiteit, maar daarnaast ook historisch. De thema's worden historisch toegelicht aan de hand van toonaangevende relevante grote denkers zoals Plato, Aristoteles, Descartes, Kant en Hegel. Ons eigen denken is mede tot stand gekomen door het denken van hen die ons voorgingen, de dialoog aangaan met deze traditie is onontbeerlijk voor ons denken en zelfbegrip. Het soort vraagstukken dat in de verschillende domeinen aan bod komt, is filosofisch en tijdloos. Enkele voorbeelden zijn: Hoe moeten we leven en wat voor een soort samenleving is wenselijk? Zijn we van natuur egoïstisch of zijn we sociale dieren? Hoe komt wetenschappelijke kennis tot stand? Wat maakt kunst tot kunst? Deze tijdloze vraagstukken worden in de onderwijspraktijk steeds gekoppeld aan actuele vraagstukken.

Kort samengevat behandelt filosofie concrete en actuele vraagstukken die betrekking hebben op de kennende, handelende, samenlevende en waarderende mens. Het vak filosofie daagt de leerling uit om de reguliere kaders los te laten en zichzelf en de wereld opnieuw te onderzoeken.

Didaktiek bij het schoolvak filosofie

Behalve kennis van en inzicht in filosofische probleemstellingen, moeten de leerlingen diverse filosofische vaardigheden oefenen, zoals:

- het analyseren en beoordelen van een betoog;
- het opzetten van eigen argumentaties;
- deductieve en inductieve gevolgtrekkingen onderscheiden;
- het bedenken van criteria om standpunten te beoordelen.

Naast het vermogen het gedachtegoed uit onze rijke traditie toe te passen en daarop te reflecteren, is het vak filosofie vooral gericht op het ontwikkelen van het zelfstandig denken van de leerlingen.

In werkvormen als het onderwijsleergesprek en het socratisch gesprek worden leerlingen uitgedaagd om met elkaar in een gestructureerde vorm van gedachten te wisselen en argumentaties te onderzoeken. Daarbij gaat het niet om samen tot nieuwe inzichten te komen. Het uitgangspunt hierbij is het vermogen van een ieder om redelijk te kunnen denken en dit ook bij elkaar te herkennen. De activiteit van het samen filosoferen heeft ook een morele dimensie: het gaat uit van en geeft vorm aan het principe van gelijkwaardigheid en wederzijds begrip.

3. Het examen filosofie havo-vwo

3.1 Overzicht domeinen

Het examenprogramma van filosofie bestaat uit de volgende domeinen voor **havo**:

- A Vaardigheden
- B Wijsgerige antropologie
- C Ethiek
- D Sociale filosofie

Het centraal examen **havo**

Het centraal examen heeft betrekking op een vastgesteld onderwerp dat gerelateerd is aan de domeinen B, C of D als hoofddomein, waarbij een of meer andere domeinen betrokken kunnen zijn, en de subdomeinen 1 van de domeinen B, C en D, die zowel afzonderlijk als in relatie met het onderwerp kunnen worden geëxamineerd.

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op domein A en:

- de domeinen en subdomeinen waarop het centraal examen geen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

Het examenprogramma van filosofie bestaat uit de volgende domeinen voor **vwo**:

- A Vaardigheden
- B Wijsgerige antropologie
- C Ethiek
- D Kennisleer
- E Wetenschapsfilosofie

Het centraal examen **vwo**

Het centraal examen heeft betrekking op een vastgesteld onderwerp dat gerelateerd is aan de domeinen B, C, D of E als hoofddomein, waarbij een of meer andere domeinen betrokken kunnen zijn, en de subdomeinen 1 van de domeinen B, C, D en E die zowel afzonderlijk als in relatie met het onderwerp kunnen worden geëxamineerd.

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op domein A en:

- de domeinen en subdomeinen waarop het centraal examen geen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

3.2 Toelichting op het CE-deel

Het eindexamen bestaat uit het centraal examen en het schoolexamen.

Voor de vakken, die het centraal examen afkomstig uit Nederland afneemt, staat informatie in het examenprogramma van Nederland over domeinen en subdomeinen die op het centraal examen geëxamineerd zullen worden. Deze informatie kan jaarlijks worden aangepast.

Toelichting op het CE-deel van het examenprogramma Nederland wordt in een syllabus* gegeven. Behalve een beschrijving van de exameneisen voor een centraal examen kan de syllabus verdere informatie over het centraal examen bevatten.

Een syllabus wordt voor elk examenjaar opnieuw opgesteld. Jaarlijks dient in september op Examenblad.nl gekeken te worden.

Voor de vakken, waarvoor de op Aruba gemaakte examens afgenomen worden, staat de verdeling centraal examen en schoolexamen in het examenprogramma van het Examenbureau Aruba. Dit examenprogramma dient elk jaar door de minister te worden goedgekeurd.

- * In Nederland hanteert men de benaming syllabus en op Aruba examenprogramma.

4. Eindtermen filosofie havo

De eindtermen zijn per domein en subdomeinen uitgewerkt.

Filosofie - havo Domein A: Vaardigheden	
Subdomeinen	Eindtermen
A1 Argumentatieve vaardigheden	1. De kandidaat kan: met betrekking tot een filosofisch vraagstuk informatie selecteren, structureren en interpreteren: <ul style="list-style-type: none"> – een betoog analyseren; – een betoog beoordelen; – een logisch correct en overtuigend betoog opzetten en houden; – de resultaten van een leeractiviteit overdragen aan anderen.
A2 Onderzoeksvaardigheden en benaderingswijzen	2. De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – vooronderstellingen onderzoeken waarop een vraagstuk berust; – verschillende filosofische posities ten aanzien van een vraagstuk – beargumenteerd innemen.
A3 Oriëntatie op studie en beroep	

Filosofie - havo Domein B: Wijsgerige antropologie	
Subdomeinen	Eindtermen
B1 Centrale begrippen	3. De kandidaat kan een aantal centrale begrippen uit de wijsgerige antropologie herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen.
B2 Lichaam, geest en emotie	4. De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – verschillende opvattingen over de verhouding tussen lichaam en geest herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen; – verschillende opvattingen over de aard en functies van emoties herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen.

Filosofie - havo	
Domein B: Wijsgerige antropologie	
Subdomeinen	Eindtermen
B3 De mens als redelijk wezen	5. De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – verschillende opvattingen over de mens als redelijk wezen herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen; – enkele opvattingen over de geldigheid van verschillende vormen van (rationele) kennis herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen.

Filosofie - havo	
Domein C: Ethiek	
Subdomeinen	Eindtermen
C1 Centrale begrippen	6. De kandidaat kan een aantal centrale begrippen uit de ethiek herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen.
C2 Het goede leven	7. De kandidaat kan een aantal opvattingen over de verhouding tussen nut en geluk herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen.
C3 Integriteit en verantwoordelijkheid	8. De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – verschillende posities ten aanzien van individuele vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen; – binnen de verhouding van individu en gemeenschap de rol aangeven van integriteit en verantwoordelijkheid.

Filosofie - havo Domein D: Sociale filosofie	
Subdomeinen	Eindtermen
D1 Centrale begrippen	9. De kandidaat kan een aantal centrale begrippen uit de sociale filosofie herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen.
D2 Schaarste, begeerte en macht	10. De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none">– uitleggen wat de aard en functie is van menselijke begeerten en behoeften en wat de samenhang is tussen schaarste en behoeften;– verschillende opvattingen over de oorsprong van macht en de vormen van macht herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen.
D3 Ideologie	11. De kandidaat kan uitleggen wat de rol en invloed is van ideologieën in de maatschappij. Hij kan daarbij aangeven wat de filosofische en/of levensbeschouwelijke uitgangspunten van ideologieën zijn.

5. Eindtermen filosofie vwo

De eindtermen zijn per domein en subdomeinen uitgewerkt.

Filosofie - vwo	
Domein A: Vaardigheden	
Subdomeinen	Eindtermen
A1 Argumentatieve vaardigheden	1. De kandidaat kan: met betrekking tot een filosofisch vraagstuk informatie selecteren, structureren en interpreteren: <ul style="list-style-type: none"> – een betoog analyseren; – een betoog beoordelen; – een logisch correct en overtuigend betoog opzetten en houden; – de resultaten van een leeractiviteit overdragen aan anderen.
A2 Onderzoeksvaardigheden en benaderingswijzen	2. De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – vooronderstellingen onderzoeken waarop een vraagstuk berust; – verschillende filosofische posities ten aanzien van een vraagstuk – beargumenteerd innemen.
A3 Oriëntatie op studie en beroep	

Filosofie - vwo	
Domein B: Wijsgerige antropologie	
Subdomeinen	Eindtermen
B1 Centrale begrippen	3. De kandidaat kan een aantal centrale begrippen en toonaangevende visies uit de wijsgerige antropologie herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.
B2 Lichaam, geest en emotie	4. De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de inhoud van persoonsbegrippen aangeven vanuit verschillende perspectieven; – verschillende opvattingen over de verhouding tussen lichaam en geest herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren; – verschillende opvattingen over de aard en functies van emoties herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.

Filosofie - vwo Domein B: Wijsgerige antropologie	
Subdomeinen	Eindtermen
B3 De mens als redelijk wezen	5. De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – verschillende opvattingen over de mens als redelijk wezen herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren; – enkele opvattingen over de geldigheid van verschillende vormen van (rationele) kennis herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.

Filosofie - vwo Domein C: Ethiek	
Subdomeinen	Eindtermen
C1 Centrale begrippen en toonaangevende visies	6. De kandidaat kan een aantal centrale begrippen en toonaangevende visies uit de ethiek herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.
C2 Het al dan niet universeel zijn van waarden	7. De kandidaat kan een aantal opvattingen over de vraag of waarden al dan niet universeel zijn, herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.
C3 Vrijheid en verantwoordelijkheid	8. De kandidaat kan een aantal posities ten aanzien van individuele vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.

Filosofie - vwo Domein D: Kennisleer	
Subdomeinen	Eindtermen
D1 Centrale begrippen en toonaangevende visies	9. De kandidaat kan een aantal centrale begrippen en toonaangevende visies uit de kennisleer herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.
D2 Ervaring en waarheid	10. De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – verschillende opvattingen over de relatie tussen ervaring en werkelijkheid herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren; – verschillende opvattingen over waarheid herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.

Filosofie - vwo Domein D: Kennisleer	
Subdomeinen	Eindtermen
D3 De contextualiteit van kennis	11. De kandidaat kan aangeven hoe in de twintigste eeuw kennis niet op zichzelf wordt beschouwd maar ingebed is in de context van o.a. taal, geschiedenis en cultuur, sociaal-economische belangen, genderprocessen, media.

Filosofie - vwo Domein E: Wetenschapsfilosofie	
Subdomeinen	Eindtermen
E1 Centrale begrippen en toonaangevende visies	12. De kandidaat kan een aantal centrale begrippen en toonaangevende visies uit de wetenschapsfilosofie herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.
E2 Wetenschappelijke kennis	13. De kandidaat kan verschillende opvattingen over de status van wetenschappelijke kennis weergeven, herkennen, uitleggen, en in een filosofische context toepassen en evalueren; hij kan uitleggen wat het onderscheid is tussen natuurwetenschappen, sociale wetenschappen en geesteswetenschappen.
E3 Wetenschap en samenleving	14. De kandidaat kan een aantal opvattingen over de verhouding wetenschap en samenleving herkennen, uitleggen en in een filosofische context toepassen en evalueren.

Geraadpleegde bronnen

1. Beleidsvoorstel inzake aanpassingen exameneisen en aantal vakken in havo en vwo
Directie Onderwijs
Commissie AVO
November 2014
2. Artikel “Filosofie of filosoferen het rooster?”
Over de invulling en toegevoegde waarde van het vak filosofie
Master: Educatie en Communicatie/ COL UU – Filosofie – Mentorgroep – PGO
3. Vakdossier Filosofie
SLO
4. Examenprogramma filosofie havo
<https://www.examenblad.nl>
5. Examenprogramma filosofie vwo
<https://www.examenblad.nl>
6. Filosofie vwo syllabus centraal examen 2014
<https://www.examenblad.nl>
7. Filosofie havo syllabus centraal examen 2014
<https://www.examenblad.nl>

